

Acta Psychologica Tyrnaviensia

21

25. výročie Katedry psychológie FF TU
na obnovenej Trnavskej univerzite (1992-2017)

TRNAVA 2017

ACTA PSYCHOLOGICA TYRNAVIENSIA 21

EDITOR

Doc. PhDr. Marián Špajdel, PhD.

VYDAVATEĽ A TLAČ

Spolok Slovákov v Poľsku
v spolupráci s Filozofickou fakultou
Trnavskej univerzity v Trnave

Towarzystwo Słowaków w Polsce
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
zg@tsp.org.pl, www.tsp.org.pl

Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Hornopotočná 23, 918 43 Trnava
+421 33 5939303
katpsych@truni.sk, fff.truni.sk

© Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2017

© Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2017

ISBN 978-83-8111-026-6

Pedagogická a školská psychológia

Recenzia publikácie

LEHENOVÁ, A. (2013). *Pedagogická a školská psychológia*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave. ISBN 978-80-8082-610-9

Autorka recenzie:

M Á R I A D Ě D O V Á

Interaktívna elektronická učebnica ponúka prehľad problematikou pedagogickej a školskej psychológie. Zameriava sa na oblasti, ktoré sú najfrekvencovanejšie pre prácu budúcich pedagógov. Je cennou učebnicou, nakoľko len málo autorov na Slovensku sa zaoberá prierezom problémov, s ktorými sa pedagógovia denne stretávajú na školách.

Elektronická učebnica je rozdelená do 7 kapitol, ktoré sú ďalej podrobne členené na niekoľko podkapitol, čo jej dodáva prehľadnosť a systém. Učebnica je venovaná najmä študentom, ktorí sa pripravujú na profesiu pedagóga, ale i ďalším odborníkom pomáhajúcich profesií.

Prvá kapitola s názvom „*Predstavenie pedagogickej a školskej psychológie*“ sa zaoberá vymedzením a cieľom pedagogickej psychológie. Poukazuje na rozvoj pedagogickej psychológie najmä na Slovensku a zdôrazňuje autorov, ktorí sa významným spôsobom pričinili o rozvoj pedagogickej psychológie. V ďalšej časti sa autorka venuje stručnému prehľadu vývinu školskej psychológie v Čechách a na Slovensku. Poukazuje na významné osobnosti a obdobia, ktoré rozvíjali, či brzdili školskú psychológiu na Slovensku. Ďalej výstižne uvádza zameranie a činnosť školskej psychológie. Zaoberá sa kategorizovaním pedagogickej psychológie na pedagogickú, andragogickú a geragogickú psychológiu z biodromálneho hľadiska. Poukazuje na prepojenosť pedagogickej psychológie so psychologickými disciplínami. V nasledujúcich dvoch podkapitolách je venovaná pozornosť metódam zisťovania a spracovania údajov v pedagogickej a školskej psychológii. Autorka uvádza základný prehľad skupinových metód, poukazuje na postup zbierania dát. Veľmi

dôsledne a podrobne rozoberá základné psychologické metódy ako pozorovanie, experiment, rozhovor, dotazník a iné metódy.

Druhá kapitola nesie názov „*Možnosti poznania osobnosti žiaka*“. Kapitola je zameraná na osobnosť človeka, ktorú by mal každý budúci pedagóg adekvátne poznať. Chápe osobnosť v jej trojdimenzionalite, čím sa vystriha redukcionistickému pohľadu. Poukazuje na dispozičné a dynamické chápanie osobnosti, ako vzájomne komplementárne poňatých osobností. Vymedzuje temperament ako základnú dynamickú vlastnosť osobnosti, pričom načrtáva jednotlivé dimenzie temperamentu. Zaujímavou a podnetnou pre budúcich pedagógov je nepochybne podkapitola o motivácii, v ktorej možno nájsť odlišenie motívu a stimulu, vysvetlenie extrinsickej a intrinsickej motivácie a zdôvodnenie jej významu na správanie človeka. Ďalšou rozpracovanou podkapitolou sú vzťahovo – postojové vlastnosti, v ktorých sa odlišuje pojem emócia a cit. Veľmi podnetnou časťou je práve aplikácia rozvíjania vyšších citov u žiakov a ich pozitívny dopad na ich osobnosť a fungovanie v škole. Dôležitým predpokladom, na ktorom budúci pedagóg môže stavať je inteligencia, schopnosti, vlohy, preto je vhodné, že i tomuto aspektu je venovaná v učebnici pozornosť. Následne autorka prechádza od konvergentného myslenia k divergentnému mysleniu, čím otvára problematiku nadania a tvorivosti u žiakov. Precízne formuluje charakteristiky nadaných žiakov, ako i najčastejšie problémy, ktoré sa u nich vyskytujú. Ďalšou vlastnosťou osobnosti, ktorej je v učebnici venovaný priestor je charakter, ktorý má úlohu autoregulácie osobnosti. Poukazuje na charakterové vlastnosti vo vzťahu k sebe samému, ľuďom i práci. Vymedzuje dobrý charakter, ako i stratégie vedúce k dosiahnutiu cieľa. Zároveň sa venuje i sebaregulačným vlastnostiam osobnosti ako napr. sebauvedomovaniu, sebapoňatiu, sebahodnoteniu a pod. Pri poznávaní regulačných procesov prežívania a správania autorka vychádza z jednostranného pohľadu individuálnej psychológie, zaujímavé by bolo doplniť pohľad psychoanalýzy, či logoterapeutickej psychologickkej školy. Vychádzajúc z Adlerovej individuálnej psychológie za veľmi praktické a adekvátne považujem príklady prejavov superiority a inferiority.

Tretia kapitola sa venuje „*Interpersonálnej interakcii, protektívnym a rizikovým faktorom, klíme triedy*“. Hlavným zameraním tejto kapitoly je klíma a agresia, či šikanujúce správanie. Vymedzuje sociálnu klímu z pohľadu rôznych autorov, poukazuje na dôležité faktory pozitívnej klímy v triede. Jedným z dôsledkom negatívnej sociálnej klímy je i výskyt šikanujúceho správania, ktorý je v učebnici vymedzený. Zameriava sa na znaky šikanovania, charakterizuje agresora, ako i obeť šikanovania, pričom zahŕňa aj rizikové vlastnosti, ktoré dieťa predisponávajú pre obeť šikanovania. Okrem vlastností

agresorov a obetí šikanovania načrtáva stratégie riešenia šikanovania, pričom špecifikuje aspekty práce s obeťou a agresorom šikanovania. Úspešnosť tohto postupu je založená na štádiálnosti vývinu šikanovania, ktorú autorka podrobne opisuje. Rovnako by bolo vhodné doplniť niektoré diagnostické nástroje, ako i preventívne programy, ktoré sa venujú odstráneniu sociálno – patologického javu, medzi ktoré patrí i šikanovanie.

Štvrtá kapitola s titulom „*Psychológia výchovy*“ sa venuje predmetu psychológie výchovy, rozlíšeniu psychického pôsobenia od výchovného pôsobenia. Za inovatívne považujem špecifikáciu vlastností žiakov, ktorej by sa mala v profesii pedagóga venovať pozornosť. Veľmi podstatnou a dôležitou v príprave pedagógov je podkapitola dotýkajúca sa metód výchovného pôsobenia – klarifikácie, persúázie, exemplifikácie a pod. Ďalšia časť je venovaná odmenám a trestom, pričom adekvátne poukazuje na ich pozitívne a negatívne stránky. Následne špecifikuje rozdiel chvály od povzbudenia, ako adekvátnejšej formy pochvaly. Veľmi cennou je podkapitola dotýkajúca sa modelov výchovných štýlov, v ktorej autorka komparuje pohľady rôznych autorov na štýly výchovy. Vysoko oceňujem sumarizáciu dôsledkov jednotlivých štýlov na žiaka.

Piata kapitola nesie názov „*Psychológia učenia a vyučovania*“. Autorka adekvátne vymedzuje pojem učenie, či už v užšom, alebo širšom slova zmysle, popisuje základné teórie učenia, druhy učenia, zákony učenia, odlišuje kognitívny štýl od učebného štýlu. Vysoko oceňujem zaradenie podkapitoly dotýkajúcej sa optimálneho vyučovacieho procesu, v ktorej je priestor venovaný cieľom vyučovacieho procesu, podmienkam správne organizovaného vyučovania. Možným rozšírením tejto časti učebnice by bola autoregulácia žiakov ako dôležitej súčasti prípravy na vyučovanie. V tomto smere by bolo možné zakomponovať podmienky domácej prípravy, učebný priestor, spôsob učenia (napr. učenie nahlas/potichu; individuálne/skupinové učenie), ako i ďalšie racionalizačné prístupy k učeniu a samoštúdiu žiaka.

Šiesta kapitola s názvom „*Problémy žiakov vo výchovno – vzdelávacom procese*“ sa zameriava na výchovné problémy žiakov, nevhodné správanie a neprospievanie žiakov v škole. Za nówum do oblasti problémov žiakov v školskom prostredí možno považovať pojem nevhodné správanie, ktoré je objasnené z pohľadu individuálnej psychológie. Autorka vymedzuje ciele nevhodného správania, ktoré sú doplnené rôznymi formami prejavov nevhodného správania, alternatívnymi riešeniami, čím sa stávajú pre čitateľa veľmi zaujímavým, podnetným a užitočným materiálom. Záver kapitoly je venovaný neprospievajúcim žiakom, jednotlivým príčinám, ako i riešeniu s použitím rôznych alternatív.

Posledná kapitola „*Psychológia znevýhodnených žiakov*“ je venovaná rozličným znevýhodneniam, s ktorými sa možno v škole stretnúť. Využíva pojem znevýhodnený ako synonymum pojmu postihnutie. Upriamuje pozornosť na rôzne podoby znevýhodnenia, ako i špecifické aspekty vzťahu medzi znevýhodnenými žiakmi a učiteľmi, či spolužiakmi. Vysvetľuje úlohu učiteľa pri integrácii znevýhodneného žiaka v triede. Následne veľmi precízne formuluje niektoré znevýhodnenia. Jedným z nich je psychosociálne znevýhodnenie, kde kľúčovú úlohu zohráva rodina. Poukazuje na rozličné formy tohto handicapu ako domáce násilie, sexuálne zneužívanie dieťaťa, či citová deprivácia. Adekvátne opisuje jednotlivé prejavy, čím napomáha vytvárať dobrý poznatkový základ. V ďalšej podkapitole sa čitateľ dozvedá nevyhnutné východiská sociokultúrneho znevýhodnenia. Vzhľadom na to, že v našej krajine pribúda množstvo žiakov z iných kultúr a etníc a tiež rómska problematika je aktuálnou témou nielen v odborných, ale i politických kruhoch, oceňujem rozpracovanie tejto časti podkapitoly. V ďalších podkapitolách sa rovnako odborne a prehľadne spracováva zdravotné znevýhodnenie žiakov. Zavŕšením problematiky znevýhodnených žiakov je vyústenie v inkluzívnej edukácii, ako novodobej výzvy, pričom poukazuje na protektívne, ako i rizikové faktory školskej inklúzie. Následne sú rozoberané možnosti rozvíjania kľúčových kompetencii pedagóga, ako dôležitého aspektu pri práci so znevýhodnenými žiakmi.

Elektronická učebnica poskytuje jednotlivcom obraz o základných teoretických východiskách, teóriách patriacich do oblasti pedagogickej a školskej psychológie. Učebnica je koncepčne dobre zostavená, predstavuje vhodný študijný materiál pre študentov pedagogických odborov, prípadne iných pomáhajúcich profesií.